

Nr 16

Utlåtande i anledning av väckt motion om straffrihet för otukt mellan syskon och dispens för äktenskap mellan syskon.

Första lagutskottet har behandlat en inom riksdagen väckt, till lagutskott hänvisad motion, nr 777 i andra kammaren av herr Sjöholm. I motionen hemställs att riksdagen måtte besluta att hos Kungl. Maj:t begära *dels* sådan ändring av 6 kap. 5 § brottsbalken att straffrihet för otukt med syskon möjliggöres, *dels* sådan ändring av 2 kap. 7 § giftermålsbalken att dispens till äktenskap mellan syskon kan meddelas.

Beträffande motiveringen för denna hemställan torde utskottet få hänvisa till motionen.

Gällande bestämmelser m. m.

Äktenskapshinder på grund av släktskap

Bestämmelserna om äktenskapshinder i 2 kap. giftermålsbalken är väsentligen desamma som fanns i 1915 års lag om äktenskaps ingående och upplösning. Hindren är av inbördes olika valör. Det skils mellan sådana hinder som är upplösande (dirimerande) om de förbises och kan föranleda återgång av äktenskapet samt sådana hinder som ej är upplösande. Kan talan om återgång föras av offentlig myndighet (åklagare), säges hindret vara publikt dirimerande.

Äktenskap är förbjudet mellan dem som är i rätt upp- och nedstigande släktskap med varandra samt mellan syskon (7 §). Från denna regel kan dispens ej meddelas. Dessa släktskapshinder är publikt dirimerande. Återgångstalan kan föras av vardera maken och allmän åklagare. För den sistnämnde gäller plikt att yrka äktenskapets återgång. Vidare gäller, att äktenskap ej får utan Kungl. Maj:ts tillstånd ingås mellan ett syskon och det andras avkomling (8 §). Detta hinder är ej upplösande. Beträffande svågerlag stadgas att äktenskap ej får ingås mellan dem, av vilka den ena varit gift med den andras släkting i rätt upp- och nedstigande led (9 §). Från denna regel kan Kungl. Maj:t efter lagändring år 1947 meddela dispens. Om barn finns i det tidigare äktenskapet, må dock tillstånd till äktenskapet meddelas endast om hänsyn till barnet ej talar däremot. Hindret är ej upplösande.

Bihang till riksdagens protokoll 1967. 9 saml. 1 avd. Nr 16

Familjerättskommittén, som i samråd med delegerade från övriga nordiska länder har verkställt en översyn av den äktenskapsrättsliga lagstiftningen, har i betänkandet »Äktenskapsrätt» (SOU 1964: 34, 35) icke föreslagit några sakliga ändringar av ovan berörda bestämmelser om äktenskapshinder mellan släktingar. Däremot har kommittén ansett lämpligt att uppta möjlighet att undvika återgång, när äktenskap mellan släktingar i rätt upp- och nedstigande led och mellan syskon redan har ingåtts och äktenskapshindret uppdragas först efteråt. Föreliggande skyldskap kan t. ex. på grund av inblancoadoption ha varit okänd för makarna. Att äktenskapet i dessa fall ovillkorligen skall återgå, kan enligt kommittén medföra en personlig katastrof för vederbörande och dessutom väcka ett uppseende som helst bör undvikas. Kommittén anser det av humanitära skäl motiverat, att äktenskapet må kunna bestå när skäl är därtill och det kan gå för sig utan stötande konsekvenser. Prövningen av frågan om äktenskapet må bestå skall enligt kommitténs förslag tillkomma Kungl. Maj:t.

Vid *remissbehandlingen* av kommitténs förslag har av några remissinstanser ifrågasatts en uppmjukning av äktenskapshindret för släktingar i rätt upp- och nedstigande led och mellan syskon. *Sveriges socialdemokratiska ungdomsförbund* anser sålunda att lagtexten bör ändras så att Konungen får möjlighet att medge undantag. *Riksförbundet för sexuell upplysning* förordar en utredning i ämnet. *Konsistoriet vid Karolinska institutet* framhåller att kommittén inte har diskuterat halvsyskons ställning. Det uppges inträffa att halvsyskon som växt upp på olika håll träffas första gången som vuxna och fäster sig vid varandra så djupt att de vill ingå äktenskap. I sådana fall skulle det, anser konsistoriet, kunna hävdas att halvsyskonskap föreligger i biologisk mening men inte i social, eftersom kontrahenterna vuxit upp i skilda familjer och saknar känsla av syskonskap. Konsistoriet finner det synnerligen önskvärt att möjlighet till äktenskap i dylika fall öppnas genom dispens av Konungen efter utredning i medicinalstyrelsen. *Universitetskanslersämbetet* anser det önskvärt att den av konsistoriet berörda frågan utreds närmare. Enligt ämbetets mening talar genetiska skäl inte mot äktenskap mellan halvsyskon i högre grad än mot äktenskap mellan ett syskon och ett annat syskons barn.

Otukt mellan anförvanter

Om sedlighetsbrott ges bestämmelser i 6 kap. brottsbalken. Beträffande blodskamsbrott är det straffbara området begränsat till att avse otukt med eget barn eller dess avkomling eller med syskon (5 §). I fråga om förbindelser mellan släktingar i rätt upp- och nedstigande led har det straffbara området så till vida inskränkts i förhållande till vad som gällde enligt tidigare (1937 års) lagstiftning att endast den äldres handlande är kriminaliserat. Straffet för förbindelse mellan personer, av vilka den ena är gift

med den andras släkting i rätt upp- eller nedstigande led har liksom förbindelser i andra svågerskapsförhållanden lämnats utanför det straffbara området. Kriminaliseringen avser endast sådana fall i vilka verkligt blodsband föreligger. Adoptions- eller styvbarnsförhållande kan ej medföra straff enligt förevarande paragraf.

Straffet är för otukt med avkomling fängelse i högst två år samt för otukt med syskon fängelse i högst ett år. Detta innebär en betydande strafflindring i förhållande till vad som gällde tidigare, särskilt före 1937.

Otukt med avkomling eller syskon lyder under allmänt åtal. I straffrättskommitténs förslag till brottsbalk (SOU 1953:14), som upptog bestämmelse om straff jämväl för otukt mellan dem av vilken den ena var gift med den andras släkting i rätt upp- och nedstigande led, anfördes rörande begränsningen av det straffbara området bl. a. följande:

Kommittén har övervägt om icke särskilda straffbestämmelser kunde undvaras beträffande sådana fall av sexuellt umgänge mellan anförvanter som icke omfattas av bestämmelserna om sedlighetsbrott i förslagets 4 kap. I detta sammanhang har särskilt beaktats, att sexuellt umgänge mellan nära anförvanter i det alldeles övervägande antalet fall sker under sådana omständigheter att straffbestämmelserna om frihetskränkande otukt eller otukt med barn eller med ungdom är omedelbart tillämpliga. Det är emellertid uppenbart, framhåller kommittén, att sexuella förbindelser mellan nära anförvanter i regel utgör hinder för en sund och naturlig sammanlevnad mellan medlemmarna i en familj eller annan krets av närstående. Därtill kommer att sådana förbindelser, som i stor utsträckning ingås mellan intellektuellt och moraliskt undermåliga personer, torde medföra särskild risk för att ogynnsamma arvsanlag överföres på avkomlingarna. På grund av det anförda och då sexuella förbindelser mellan nära anförvanter oavsett omständigheterna därvid allmänt uppfattas såsom stötande, har kommittén i förslaget upptagit en straffbestämmelse rörande dylika förbindelser. Det har icke ansetts påkallat att låta bestämmelsen avse andra former av sexuellt umgänge mellan anförvanter än samlag. I fråga om kretsen av de anförvanter mellan vilka samlag sålunda straffbelägges överensstämmer förslaget med gällande lag.

I anslutning till ett remissuttalande att stadgandet om straff för otukt mellan släktingar som obehövt skulle utgå anförde *föredragande departementschefen i propositionen med förslag till brottsbalk* (1962:10, del B s. 182) bl. a. följande:

Blodskamsbrottet torde böra bibehållas såsom en särskild brottstyp för att giva uttryck åt samhällets ogillande av förfarandet även när det sker fullt frivilligt mellan vuxna rättskapabla personer. Brottstypen torde emellertid kunna begränsas till förbindelser mellan släktingar i rätt upp- och nedstigande led eller syskon. När fråga är om förbindelse mellan personer, av vilka den ena är gift med den andras släkting i rätt upp- eller nedstigande led, och något verkligt blodsband alltså ej föreligger torde det få anses tillfyllest med de möjligheter till ingripande som beredes genom andra stadganden i förevarande kapitel.

Utskottet

Enligt giftermålsbalkens bestämmelser är äktenskap förbjudet mellan dem som är i rätt upp- och nedstigande släktskap med varandra samt mellan syskon. Dispens från förbudet kan icke erhållas. Har hindret förbisetts skall äktenskapet återgå. Enligt brottsbalken bestraffas otukt med avkomling med fängelse i högst två år och otukt med syskon med fängelse i högst ett år.

I förevarande motion hemställes om sådana lagändringar att dispens kan meddelas till äktenskap mellan syskon samt att otukt med syskon i vissa fall icke skall medföra straff.

Frågan om släktskapshindren har övervägts av familjerättskommittén vid dess översyn av den äktenskapsrättsliga lagstiftningen. Vid remissbehandlingen av kommitténs betänkande i ämnet har föreslagits vissa jämkningar av gällande bestämmelser. Inom justitiedepartementet utarbetas för närvarande en proposition på grundval av betänkandet. I anslutning härtill kommer också, enligt vad utskottet erfarit, brottsbalkens bestämmelser om otukt mellan anförvanter att bli föremål för övervägande. Vid dessa förhållanden är det enligt utskottets mening icke påkallat att något initiativ tages av riksdagen i de genom motionen väckta frågorna.

Under hänvisning till det anförda får utskottet hemställa,
att förevarande motion, II:777, icke måtte föranleda
någon riksdagens åtgärd.

Stockholm den 7 mars 1967

På första lagutskottets vägnar:

INGRID GÄRDE WIDEMAR

Vid detta ärendes behandling har närvarit

från första kammaren: herr Erik Svedberg, fröken Mattson, herrar Hjorth, Arvidson, Svanström*, Schött, fru Segerstedt Wiberg* och fru Lilly Ohlsson;

från andra kammaren: fru Gärde Widemar, fru Johansson, fru Kristensson, fröken Bergegren, herrar Keijer, Martinsson, Dockered och Jönsson i Malmö.

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.